10. Франко І. Я. П’яниця // Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 2. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 295 – 302.

11. Франко І. Я. Смерть Каїна // Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 2. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 270 – 294.

12. Франко І. Я. По-людськи // Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 2. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 240 – 269.

13. Франко І. Я. Сурка // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 2. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 215 – 223.

14. Франко І. Я. Терен у нозі // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 5. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 265 – 286.

15. Франко І. Я. Іван Вишенський // Зібр. тв.: У 50 т. – Т. 3. / І. Франко – К.: Наукова думка, 1976. – С. 50 – 84.

УДК 821.161.2 ЗАБУЖКО – 34.09

ЗА ФЕМІНІСТИЧНИМ КАНОНОМ („КАЗКА ПРО КАЛИНОВУ СОПІЛКУ” О. ЗАБУЖКО)

Гук О. В., аспірант

Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського

У роботі досліджується „ Казка про калинову сопілку ” О. Забужко, як авторський міф біблійної історії про перше братовбивство. Автор здійснює чергову спробу перегляду загальнолюдських проблем добра і зла в світлі жіночої екзистенції.

Ключові слова: жіноче письмо, жіноча проза, фемінізм, біблійний міф.

Гук О.В. ЗА ФЕМИНИСТИЧЕСКИМ КАНОНОМ. („СКАЗКА О КАЛИНОВОЙ ДУДКЕ” О. ЗАБУЖКО)/ Южноукраинский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского, Украина

В работе исследуется „Сказка о калиновой дудке” О. Забужко, как авторский миф библейской истории о первом братоубийстве. Автор осуществляет еще одну попытку пересмотра общечеловеческих проблем добра и зла в свете женской экзистенции.

Ключевые слова: женское письмо, женская проза, феминизм, библейский миф.

Guk O.V. IN ACCORDANCE WITH FEMINISTIC CANONS. („ TALE ABOUT SNOWBALL PIPE” BY O. ZABUZHKO) / South-Ukrainian Teacher Training University by K. D. Ushynskyy, Ukraine.

In this thesis the „ Tale about snowball pipe” bu O. Zabuzhko is researched as a myth about the first fratricide. The author again researches the universal problem of good and evil with a view to a female existence.

Key words: women’s writing, women’s prose, feminism, the Bible myth.

Так склалося, що жіноче письмо переважно досліджувалося в західноєвропейському літературознавстві. З подачі В. Вулф, Сімони де Бовуар, Б. Фрідан, К. Мілет, М. Елман, С. Гілберт, С. Губар, Г. Сіксу жіноче письмо перетворилося на серйозну галузь науково-дослідницької роботи й для вітчизняних літературознавців - В. Агеєвої, Т. Гундорової, І. Жеребкіної, Н. Зборовської, Г. Кошарської, С. Павличко, Г. Улюри та ін.

Пильний інтерес до розробки жіночого письма був викликаний, у першу чергу, різноманітними феміністичними концепціями, які просочилися й в українську літературу. Можна навіть з упевненістю констатувати той факт, що з кінця ХХ - початку ХХІ сторіччя в нашій літературі з’являється „ мода „ на фемінізм. Треба сказати, що цей вплив став результативним, адже саме в даний період часу спостерігається підйом жіночої літературної творчості, який знаменується появою низки цікавих творів О.Забужко, Г.Пагутяк, Є. Кононенко, Н. Зборовської, С. Пиркало, М. Матіос, Н. Бічуї, О. Луцишиної, Т. Зарівної та ін. Але першу скрипку в цьому „оркестрі” зіграв роман О. Забужко „ Польові дослідження з українського сексу „ , ставши новою точкою відліку в сучасній національній жіночій прозі. Саме цьому творові судилося найактивніше інспірувати численні дискусії про жіноче письмо й жіночу сексуальність, про підстави табуйованості жіночого тілесного, сексуального досвіду в патріархальній культурі [1, 291].

Твори вищезгаданих письменниць дають можливість зрозуміти, що креативна практика сучасного жіночого письма заслуговує на детальне вивчення й важливе місце в загальнонаціональному літературному процесі.

Цікавою сторінкою сучасного українського жіночого письма є перепрочитання відомих біблійних міфів. Доля кожного окремого міфу неоднакова. Велика кількість їх давно загубилася, таємниці інших продовжують до сьогодні бентежити нашу уяву. Особливої популярності в літературі набув старозавітний міф про Каїна та Авеля. Не дивлячись на те, що біблійний текст легенди дуже короткий та важкий для розуміння, сюжет "братовбивчої різанини" виявився настільки містким та придатним до глибоких філософських узагальнень, що став благодатним ґрунтом для численних літературних спроб. Відгомін цього міфу зустрічаємо у творах І.Франка (роман "Лель і Полель"), О.Кобилянської (повість „Земля"), Ю. Яновського (роман „ Вершники") та ін.

Ясна річ, що, творячи авторський міф на матеріалі біблійної історії про братовбивство, О. Забужко в першу чергу враховує, що в літературному міфологізмі на перший план виступає ідея вічної циклічної повторюваності первинних міфологічних прототипів під різними „масками", своєрідною заміною літературних і міфологічних героїв [12, 8]. То ж у черговий раз прокручуючи „стару історію", автор дає простір фантазії самовираження.

У „ Казці... „ авторка моделює саме „жіночий" варіант цього міфу, акцентуючи увагу переважно на життєвих цінностях „другої" статі, за влучним визначенням Сімони де Бовуар. Треба сказати, що з моменту активізації в національному літературознавстві дослідження проблем фемінізму, здійснюються численні спроби перепрочитання міфів саме під кутом зору феміністичної методології, яка передбачає в першу чергу „ ... зосередження на жінці як діючій силі в історії власного життя, вживання нових інтерпретацій рідше із жіночої, ніж чоловічої сфери цінностей, аналіз особистого досвіду жінки, структур родинних і домашніх. Така історія документує деталі з жіночого життя, які не згадувала традиційна література „ [9,49]. Зазначимо, що образ головної героїні „ Казки..." Ганни-панни був створений О. Забужко в кращих традиціях української феміністичної літератури, розквіт якої дослідники пов'язують із творчістю письменниць-модерністок. Так, досліджуючи прозову спадщину О. Кобилянської в контексті національного модернізму, В. Агеєва писала: „ Патріархальній жінці, яка спрямовує свою силу на завоювання влади, принижуючи й розтоптуючи гідність близьких людей (адже інших засобів самоствердження вона, очевидно, й не має), - Кобилянська протиставляє інший тип незалежної й сильної особистості. Вивищення над середовищем тут відбувається через здатність переступити межі дозволеного, зреалізувати усі бажання, дати волю почуттям, сформувати себе як індивідуальність і, врешті, „ бути самій собі ціллю „ „ [1, 180]. З іншого боку, образ Ганни-панни стоїть поза будь-якими часовими межами, що підкреслює творчу майстерність письма О. Забужко. Героїню „Казки..." можна сміливо вважати проекцією сучасної української жінки, яка у складних умовах національно-економічної залежності стоїть на розпутті власної долі: з одного боку, між засмоктуючою рутиною життя, з іншого, духовним вивищенням з перспективою на оволодіння „власним простором". У випадку, коли жінка свідомо вирішує для себе йти саме другим шляхом, в першу чергу, вона повинна розраховувати на власні здібності. При цьому їх природа може бути найрізноманітнішою. Жінка може смачно готувати, вишукано одягатися чи мати літературний талант. Ще Леся Українка в роботі „Нові перспективи і старі тіні" („Нова жінка" західноєвропейської белетристики)" писала: „ Тож, щоб отримати право на свободу та повагу, жінці потрібний був особливий ценз - талант. Для маси, позбавленої цього цензу, залишалося безправ'я, юридичне й моральне. І це не тільки теоретично. Фактично тільки талановита жінка могла бути незалежною, так як тільки сцена, естрада та література давали професію, при якій заробіток жінки прирівнювався до заробітку співбратів-чоловіків. Всі інші форми праці не задовольняли цю умову" [11,80]. Але, якщо жінці не вдається реалізувати свій творчий потенціал, дуже часто за особистий духовний волюнтаризм їй доводиться платити злочином. Слушним буде зазначити, що визначальним у характерах жіночих персонажів О. Забужко є агресія, тяжіння до злочинної поведінки й, кінець кінцем, – злочин. На дану рису письма О. Забужко звертає увагу М. Крупка в роботі „ Художні версії любовних драм у сучасному прозовому дискурсі (романи О. Забужко, І. Карпи, С. Пиркало)" : „ Героїня О. Забужко уособлює травматичне переживання посттоталітарної культури. Від неї особисто мало що залежить, адже вона приречена „стояти на межі", водночас прагнучи здолати патріархальну залежність, порвати із традицією та осягнути цінності вільного постколоніального суспільства. Амбівалентність натури провокує граничний вияв експресії героїні „ [10, 75].

У „Казці про калинову сопілку" авторка намагається тривалий час тримати інтригу. Злочинний світ героїні старанно приховується. Єдине, на що акцентується увага, - це дивні риси та ознаки в зовнішності, характері, поведінці дівчини, що вказують на її непересічність. Ганна-панна з раннього дитинства вирізнялася серед однолітків, адже „ вона вродилася з місяцем на лобі. Так їй потім розказувала мати, як запам'ятала собі з першої хвилі, з першого крику викинутої над собою аж під сволок чиїмись моцними руками дитини, на яку дивилася знизу вгору, нездужаючи скліпувати сліз, – на трохи зависокому як для дівчинки, опукло-буцатенькому лобику виразно темнів збоку невеличкий багряний серпик, наче місяць-недобір..." [4, 5]. Цей факт наштовхував матір героїні на думки про те, "чи не судилось, бува, її первісточці князівство або королівство, бо чей же не простого мужика їй наречено тим місяцем, таку-бо долю навряд чи варт було б зумисне виписувати немовляті на лобі, - за всім тим твердла в ній повільна, необорна, уже мовби аж і власною силою наладована певність, наче обрано її дитину на приділ

незвичайний, про який людським дітям і не мріяти - хіба вислухати з казок, переказуваних споконвіку від баби до внуки „ [4, 6]. У цьому бажанні виявляється найвища материнська сутність. Недаремно у свій час австрійський психолог О. Вейнингер писав, що тільки та жінка, яка ніколи не заздрить молодості чи красі своєї доньки, її успіхам у чоловіків, цілком ототожнює себе з нею, радіючи її залицяльникам, немов своїм власним, - тільки така жінка може бути названа матір'ю [3, 312]. Матір героїні жіночого щастя не зазнала. Віддалася за свого чоловіка „ з досади, чисто з серця і ні з чого більше" [4, 9], щоб своєму батькові довести його ж власну провину, адже не захотів він її віддати заміж за хлопця, якого любила. На думку Н. Зборовської, „батько, який втілює моральний закон, застерігає свою доньку від шлюбу з непевним чоловіком, донжуанівського психотипу. Його застереження підтверджуються, адже безпутний чоловік, здобувши Марію, покидає село і більше ніколи туди не появляється. Однак Марія підкоряється батькові лише у своєму зовнішньому театрі (одружуючись з першим, хто запропонував їй шлюб, парубком Василем), а у внутріпсихологічному, тобто на глибинному несвідомому рівні, залишається порушницею закону. Наслідком цього порушення є народження сестровбивці „ [6, 459]. Тому в майбутньому щасті Ганни мати хотіла в якійсь мірі відшкодувати своє загублене життя: „...Попереду в уяві стелилася горобіжна, мов по променю, сонячна стежка, аж у голові лоскотно паморочилося, як того вечора при химерній подорожанці, - по тій стежці ступала Ганнуся, й цілий світ зглядався на її вроду й княжу поставу, а хто ж то там такий притулився ззаду? - ба, чи не знаєте, та то ж її мати, - авжеж, статечно киває Марія, також уся в сріблі-злоті, павою випливаючи наперед, - далі все бралося мерехким веселковим туманом, і Марія знов кидалася до роботи рвучко, мов до танцю - мов приграваали їй на втіху невидимі музики, і тільки тим знаттям, що не за горами вже - от іно ще трішечки, ще кришечку потерпіти, казав Бог дати, лиш треба ждати... „ [4,24]. Ясна річ, що залицяння місцевих парубків у матері дівчини викликали лише обурення. „ І вже Марію норовили перепинити на кладці чи коло криниці здалека заведеною мовою матері доростаючих синів, - коли вперше таке трапилося, вона замалим не пирхнула тій шерепуватій Максимисі у вічі, але, яко жінка звичайна, стрималась, іно зуби зціпила, до живого діткнута тим, що кожна глемезда сміє рівняти себе до її Ганнусі: хороша дівчина то хороша, та не про вас же, мугиряки! - думка, що Ганнуся може з часом віддатися за якого-небудь собі простого сусідського парубка, вжалила її таким воднораз вибухливим багаторічним жалем на власний змарнований вік, що й жити відхотілося - хоч одразу на лаву кладися!.. „[4, 22]. Іншими словами, мати не хотіла миритися із традиційно-буденним щастям своєї доньки. На думку В. Агеєвої, „ Ганна відзначена з-поміж гречкосійського загалу небуденною вродою, аристократизмом духу й даром чи не містичного відання й провіщення, терпляче чекає своєї непересічної долі. Обраниця не повинна заскніти у хатніх клопотах сільської господині, вона не для сусідських парубків з їхніми грубими пестощами й почуваннями. Однак перелік ролей, пропонованих соціумом жінці, дуже обмежений„ [1, 296]. Це підштовхувало матір увесь час плекати в своїй доньці почуття егалітаризму, непересічності, вибраності. Ганна-панна цьому не протистояла. Адже, як відомо, якщо в сім'ї домінує мати або, принаймні, її позиція видається дитині домінантною, то материна картина світу стає для дитини престижнішою, і її засвоєння мотивується сильніше [2, 14]. Не дивно, що з раннього дитинства Ганна дуже сильно виражала свою прив'язаність до матері „... тож коли дівчинку з місяцем на лобі питали на вулиці сусіди: „ Ти чия така пишна ? „ - то, далебі, не на те, аби почути простосердне дітвацьке : „ Мами Марії", - відповідь, по правді, теж незвичайну й неподобну, так пристало б відказувати, якби з Марії була вдовиця, чи покритка, чи принаймні хоч козачка, чиї діти бозна відколи батька на очі не бачили, а не мужня жона за таким, як і всі, гречкосієм, котрий прецінь не дядьком же тій чудній дитині доводиться, що воно його й не згадає..." [4, 8]. Тобто, не усвідомлюючи до кінця, матір героїні плекала в ній гординю, яка поступово відмежовувала дівчину від оточуючого світу. Ясна річ, що материнський егоїзм залишився сліпим до можливих наслідків подібного виховання. До молодшої доньки навпаки Марія не виявляла особливої турботи та любові. Навіть плач дитини доводив її дуже часто до роздратування: „...Нездужаючи, Оленка заводила серед ночі жалібний нявкіт, не вимогливий, як звичайно в дітей, коли їм щось дошкуляє, а по-дорослому нескінченно-тужно-квильний, як осіння сльота, від чого Марію достоту казило, наче той плач виказував якусь безпросвітню правду про її життя, в якій вона й собі самій би повік не призналася, - а не заціпить тобі вже раз, чумо бенерська!.." [4, 12]. З психологічної точки зору, маємо справу з материнською амбівалентністю. На цю особливість жіночої психіки звернули увагу в свій час ще М. Старицький у драмі „ Не судилось", О.Кобилянська в оповіданні „ Вовчиха", М. Коцюбинський у повісті „ Тіні забутих предків" та ін. На думку Т. Зелінської, представникам однієї родини здебільшого важко зрозуміти і прийняти те, що матері можуть одночасно і любити, і ненавидіти своїх дітей. Любов до дитини, безперечно, сприймають як природну рису материнства, її ж відсутність – як зраду, трагедію. На інтелектуальному та емоційному рівнях очевидно, що любов завжди пов'язана з ненавистю, але це традиційно не стосується материнської ролі, яка базується на ідеалі безмежної материнської відданості. Це - небезпечна ілюзія в ідеалізації материнства і водночас своєрідне „табу" вільного прояву амбівалентності, що призводить до затримки в розвитку взаєморозуміння матері і дитини [7, 23]. Компенсував дитині материнське тепло й увагу батько: „... тоді вставав Василь, мовчки брав малу на руки й, либонь соромлячись такого немужського діла, виносив на двір, де й приколисував, поки в хаті знов западало в сон..." [4, 13].

Старшої доньки Василь побоювався. Адже її вибраність, яка проявлялася спочатку в красі обличчя, згодом у красі тіла, а також дар чути з-під землі воду, лякала його. „ ... Отак спроста, звичайненько, мов на добридень балачка, взяло дівча та й спиталося в Маркіянихи: а нащо вам копанка, тітко, у вас же отам за тополями джерело - на півтора чоловіка вглиб?.. - стали копати, і справді виявилось - джерело, і вода достоту мов цілюща, холодна, аж зуби ломить, та добренна, випив - наче на світ народився...” [4, 28]. Наділяючи героїню цим умінням, О. Забужко опирається на історію власного роду. В „ Автобіографії ” письменниці читаємо: „ ... А щодо жінок, то, скільки знаю, всі були якісь відьмуваті, принаймні ще моя покійна тітка без усякої лозини чула під землею воду й по цілій окрузі визначала, де копати криниці, з маминої сторони - з колишньої козацької родини в містечку на Житомирщині - також вирізняються дуже цікаві, сильні й владні жіночі характери - навіть бабусине прізвище, Марчишин, зберігає відбиток „материнського права”!..” [5, 230]. Отже, з усього видно, що чоловік-батько займає в родині маргіналізовану позицію, бо його лібідо весь час зазнає поразки від потужної внутрішньої сили владних жінок - дружини та старшої доньки. Але ж чому, обдарована Богом чи Дияволом, Ганна-панна таки не змогла відстояти свого щастя? Сама ж героїня почала серйозно замислюватися над цим запитанням, коли місцевий красень, її колишній залицяльник, посватався до її молодшої сестри, зміючки-Оленки. „... Чому цей світ мав би належати до Оленки ?.. Бо саме до неї він невдовзі й збирався належати - осінь стояла тиха, прозора, як сльоза, вже одбули заручини, а на Покрову мали гуляти весілля...” [4,74]. Після цього Ганна-панна починає відчувати у своїй силі щось темне, гріховно-вороже. Дає про себе знати патріархальна традиція. Вчинок чоловіка ще більше обмежував „власний простір” жінки. Взагалі подібна ситуація в усі часи де-факто „нівечила” жіночу долю. Ще у східних слов’ян весільний обряд - складне ритуальне дійство, з великою кількістю учасників, що виходять за межі сім’ї, основними цілями якого є здійснення переходу молодої дівчини в старшу соціовікову групу і визнання шлюбу общиною. Для молодого чоловіка весілля теж, без сумнівів, є перехідним обрядовим дійством, але центральною фігурою все ж залишається дівчина, оскільки у випадку відмови жениха від вступу у шлюб знижується її соціальний статус, а не його. Тому можемо припустити: весільні обряди є ініціаційними для жінок, а не для чоловіків, оскільки в останніх є можливість переходу в старшу соціовікову групу шляхом досягнення повноліття та приєднанням до професійної чоловічої формації, існуючої в даному соціумі [13,160]. Сила дівчини виявилася не Божим даром, а диявольським, що постав із материнського гріха. У свій час про це попереджала Марію баба-прочанка: „... Вашій дочці, жінко добра, в черниці треба, бо не вам нею тішитись!.. „ [4,20]. Тому Бог не сприяв щастю дівчини, адже вона несла із самого народження диявольське тавро. У цьому місці версія О. Забужко пересікається з біблійною, - адже Каїн теж був зачатий від Сатани. Диявольська сила давала про себе знати дедалі частіше: замість води викопувала мерців, почала відчувати спрагу до крові і т.д. Ця зміна штовхнула дівчину звернутися за порадою до панотця. „... І спиталася в панотця, що як же так, панотченьку, - було собі два брати, Каїн і Авель, одного батька-матері діти, не від роду ж їм було приділено, одному статися жертвою, а другому вбійником? Вже ж що ні, відказав панотець, чоловік сам вибирає, по Божій дорозі йти, чи по диявольській, - так-то воно так, панотченьку, тільки ж і Святе Письмо каже, що то Бог уперве зглянувсь на Авеля і на жертву його, а на Каїна і на його жертву не зглянувся, а чи ж Каїн над своїм плодом не так само, як і брат його, гарував, може, й рук не покладаючи? Чи ж йому не кривдно було, що Бог його працею знехтував, а Авеля злюбив? - вона ще замірялася додати, лиш завагалась, не вміючи того одразу поправно вбгати в слова, - що, може, Каїн і нестак пімститися братові хотів, як направити вчинену йому від Бога кривду: не супроти братові вила піднімав, а Богові давав до знаку, що порушена Ним у світі рівновага, - ніби сам узявсь наступити на другу шальку терезів, - але панотець і без того видимо загнівався, насварив її за богозневажні речі, велів прочитати на ніч десять отченашів і десять богородиць...”[4,64]. Подібні думки не довели Ганну до добра. Так і не визнавши для себе провини Каїна, дівчина йде на вбивство рідної сестри. За цими темними думками героїні стояв її невидимий наречений, стимулюючи в ній помсту. На думку Н. Зборовської, „ її надлюдське сексуальне бажання вимагає „найдосконалішого чоловіка”, а не звичайного парубка. І такий бажаний чоловік з’являється до неї як Чоловік над усіма чоловіками - зі своєю всечоловічою сексуальною потенцією „ [6, 460]. Він дуже не любив, коли Ганна-панна при ньому славила Бога. „...Чому за те, що я прийшов, славиш Бога, а не мене?.. „ [4,72], й пропадав з першими півнями. Таємний коханець дає змогу Ганні осягнути зовсім інший вимір буття. „ Отож у тій напівнепритомній яві, котра дедалі менше здавалась їй явою порівняно з тим, що коїлося ночами, вона якось ані разу не спромоглася подивуватись, чом ніхто в хаті нічого не чув - таж таке тирло й мертвого б мало обудити !.. „ [4,71]. Письменниця моделює новий світ для своєї героїні, який відкриє перед нею набагато більше можливостей. Вбивство сестри - це своєрідна перепустка до нього.

Якщо підходити до злочину Ганни-панни з психологічного боку, то тут маємо справу, скоріше всього, з немотивованим конфліктом або ж із таємною міфопоетичною мотивацією. На думку Д. Козолупенка, „чим менше видно мотивований конфлікт, тим серйозніші насправді його засади і тим більше причин підозрювати, що ці засади криються не на свідомому рівні, а в самих глибинах людської психіки, на рівні, не усвідомлюваному учасниками конфлікту і далеко не очевидному для спостерігача, - на рівні, що є основою основ, базисом нашого світосприйняття [8, 119]. Треба сказати, що героїня на протязі всього свого життя „готувала „ себе до цього фатального вчинку, а її рідна сестра виступила „знаряддям” у

боротьбі проти Всевишнього. З самого народження зміючка-Оленка „діставала" Ганну-панну різноманітними капосними вчинками, які часто доводили її до сказу. Зазначимо, що вчинками Оленки переважно керувала заздрість. „ Щойно зіп'явшись на нозі, Оленка вже укмітила, як легко їй довести сестру до знавісніння, і взяла це собі за звичку, як інші діти, бува, настиряться бавитися сірниками: чирк - і кинув, чирк - і кинув, - щоразу, коли дорослих не виявлялося поблизу, підлізала старшій попідруч, мишкуючи, яку б устругнути капость, - звісно, невеличку, собі під стать: чи скубнути кужілку, якщо та вчилася прясти, чи потягти за клубка, щоб розмотався по цілій світлиці, а чи просто, на забаву, і це було таки найлютіше, вмоститися в неї в ногах і, зизуючи очком, коли почне скипати, голосно дримбати пальцем по губі, бринь, бринь, бринь!.."[4,15]. Коли сестри підросли, сварки між ними продовжувалися. Організатором їх була переважно Оленка. „ ... Якось узимку, приміром, Ганнуся зібралася на ковзанку – і не знайшла своїх чобіт, все чисто обшукала, і в хаті, і в коморі, геть і на горище лазила – нема, як лизь злизав: почервоніла, розлючена, ладна от-от розплакатися, Ганнуся напалася на сестру – де поділа мої чоботи, мамо, не бороніть її, це вона, я знаю, це вона ! - чоботи знайшлися другого дня, стояли собі ладком під лавкою, халявками докупи, мов з повітря вродились, – я ж казала, що це вона, вибухнула Ганнуся, – Оленка посміхнулась, зневажливо, одводячи, проте, очі: вже ж, не мала б роботи, твої чоботи переховувати !.. „ [4,30]. Під час дівування Оленка, як спеціально, прямо втручалася у справи старшої сестри „... щойно Ганнуся замірялася зрушити кудись у світ - хай не до ворожки, хай за дружку на сусіднє село, куди її прохано на весілля й де, переказували мало не за півроку наперд, такого-то буде полкового люду, самого сотника сподіваються! - як у рішучу хвилину - тиць, бабин Гриць! - безперемінно устрявала Оленка з якою-небудь своєю долегливістю, зазвичай нестак тяжкою, як марудною, що, одначе, на пню розбивала всі старанно нарихтовані заміри, ще й так, що не присікаєшся, - не станеш же, справді, докоряти бідаці, що звихнула пальця або втягла серпом ногу, аж три дні відлежати мусила!.. „ [4, 44]. До того ж дівувати Оленка почала майже одночасно з Ганною, вимагаючи гарного одягу й прикрас, як у сестри. Вона не рахувалася з тим, що гроші, зароблені Ганною за воду, йдуть і на її потреби. При цьому особливої вдячності до сестри не відчувала. „ ... І ще її трохи конозило від того, як Оленка приймає її гроші - спокійно, наче їй належиться, - ти б хоч спасибі сказала, втручалася й Марія, - у відповідь менша дивилася на сестру з матір'ю отим своїм повільним, здивованим поглядом, який хоч кому замурував би рота: ох і розпестив тебе батечко, дівчино, комусь-то кислиці сняться! - Оленка тільки поводила плечима, і по лиці їй перебігала тінь вдоволеного усміху - ніби наперед тішилася думкою, як то невідомому „ комусь" ті кислиці смакуватимуть „ [4, 38]. Коли ж Ганнуся дізнається про те, що Дмитро Маркіянчук посватав Оленку, вона зрозуміла, що її час прийшов. У творі динаміку злочину ми не знаходимо. У читача виникає відчуття, що героїня вже наперед була до нього підготовленою. „ І настала неділя - остання Оленчина дівоцька, на другу суботу прохано вже дружок на дівич-вечір, - вставши вранці, Ганнуся почула якусь зайшлу в собі переміну: її обида ствердла й звузилася на тонке жало, що вогнем пекло під грудьми, і незмога було дихати, доки його з себе не викинеш. У миснику вона намацала нагостреного ножа - і аж застогнала з полегші, провівши подушечкою пальця по прохолодному, як давно забутий підземний подув джерельної води, сталевому лезу, - не стримавшись, лизнула: посмак був зоддалеки знайомий, але прісний, блідий, мов вияловлений, - бракувало йому духу живла, як солі до страви: ходімо, сестро, по ягоди, – звернулася до Оленки..."[4, 75].

Зрозуміло, що вчинок Ганни-панни з позиції аналітичного світосприйняття можна трактувати як немотивований конфлікт, а з позиції міфопоетичного світосприйняття конфлікт Ганни досить таки мотивований – героїня своїм вчинком практично дає відповідь Творцю за своє приниження.

У фіналі „Казки..." О. Забужко пересікається з біблійним міфом, адже Ганна, як і Каїн, фактично вимушена була залишити землю за свій величезний гріх - гординю. Каїн за вбивство Авеля був приречений Богом на вигнання та блукання. У Забужко героїня сама виявляє ініціативу залишити землю. Про це вона говорить одного разу своєму коханцю: "...зле бути найліпшою! - отже ж, додала нагадавши, і в пісні співається - найвищому деревоньку вершок усихає, - вже ж що правда, кому, як не мені, знати, до мене-бо належать добірні душі, тільки я знаю їм скласти поправну ціну, тільки я потраплю їм дати те, чого направду вартують..." [4,73]. Тому можна погодитися з висновками В. Агєєвої, яка вчинок героїні трактує як протест проти самого Бога: „ ... Вона ціною злочину, ціною найстрашнішого гріха поставила себе у ряд богоборців, - поза побутом, поза всім тим приватним світом, за межі якого так рідко вдавалося будь-коли вийти жінці „ [1,302].

Отже, образ головної героїні твору створений за феміністичним каноном, адже Ганна намагається відвоювати „власний простір" будь-якою ціною, навіть ціною злочину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму: Монографія/ В. Агеєва – К.: Факт, 2003. - 320с.

2. Васютинський В. Владно-підвладні аспекти статево-рольової і гендерної взаємодії /В. Васютинський // Практична психологія та соціальна робота. - 2006.- № 6.- С. 6 - 16.

3. Вейнингер О. Пол и характер / О. Вейнингер. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1998.- 608 с.

4. Забужко О. Казка про калинову сопілку / О. Забужко. – К.: Факт, 2000. - 84с.

5. Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання / О. Забужко.- К.: Факт, 2005.- 240 с.

6. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: Монографія / Н. Зборовська. – К.: Академвидав, 2006.- 504 с.

7. Зелінська Т. Психологія материнської амбівалентності / Т. Зелінська// Загальна психологія.- 2002.- № 1.- С 18- 27.

8. Козолупенко Д. Немотивированный конфликт или скрытая мифопоэтическая мотивация? / Д. Козолупенко// Мир психологии. Научно-методический журнал.- 2005.-№2.-С. 119-129.

9. Кошарська Г. Ще один підхід до поезії Ліни Костенко /Г. Кошарська // Слово і час. - 1996. – № 8-9.- С. 49 – 52.

10. Крупка М. Художні версії любовних драм у сучасному прозовому дискурсі (романи О. Забужко, І. Карпи, С. Пиркало) / М. Крупка // Слово і час.- 2007.- № 7.- С.73-79.

11. Українка Леся. Новые перспективы и старые тени („Новая женщина" западноевропейской беллетристики) /Леся Українка // Леся Українка. Зібрання творів: У 12-т.-К.: Наукова думка, 1977. –Т. 8.- 1977. – С.76-99.

12. Мелетинский Е. Поэтика мифаˆМонография / Е. Мелетинский – М.: Изд. фирма „Восточная литература" РАН, Школа „Языки русской культуры", 1995. – 408 с.

13. Филиппов Ю., Фирсова А. Отражение биологического и социального начала в женских обрядах посвящения в традиционных обществах / Ю. Филиппов, А. Фирсова // Мир психологии. Научно-методический журнал.- 2005.- № 4.- С. 154-165.

УДК 37.035:374.31

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РУЙНУВАННЯ СТЕРЕОТИПІВ: ҐЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Еміріл'ясова С.С., аспірант

Мелітопольський державний педагогічний університет

У статті розглядається негативний вплив існуючих у суспільстві гендерних стереотипів на самореалізацію жінок та чоловіків. Особлива увага приділяється розвитку молоді, яка найбільш гостро відчуває вплив ґендерних стереотипів. Розглядаються чинники впливу гендерних стереотипів на особистісне становлення молоді. У статті аналізуються засоби масової інформації як один із найважливих джерел ґендерних концепцій, які впливають на формування ґендерних стереотипів.

Ключові слова: ґендер, ґендерні стереотипи, рольовий конфлікт, гендерні ролі, стать.

Эмирильясова С.С. О НЕОБХОДИМОСТИ РАЗРУШЕНИЯ ГЕНДЕРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ / Мелитопольский государственный педагогический университет, Украина.

В статье рассматривается негативное влияние существующих в обществе гендерных стереотипов на самореализацию женщин и мужчин. Особое значение уделяется развитию молодежи, которая наиболее остро ощущает на себе влияние гендерных стереотипов. Рассматриваются причины влияния гендерных стереотипов на личностное становление молодежи. В статье анализируются средства массовой информации как один из самых важных источников гендерных концепций, влияющих на формирование гендерных стереотипов.

Ключевые слова: гендер, гендерные стереотипы, ролевой конфликт, гендерные роли, пол.

Emirilyasova S.S. ABOUT THE NECESSITY OF GENDER STEREOTYPES DESTRUCTION / Melitopol state pedagogical university, Ukraine.

The article deals with the negative influence of existing gender stereotypes to the self-realization of women and men. The special attention is paid to the development of the youth that feels the influence of gender stereotypes most. The reasons of gender stereotypes influence to the personality formation of the youth are analyzed as well. The article also investigates mass media as one of the most important sources of gender stereotypes influencing to the formation of gender stereotypes.

Key words: gender, gender stereotypes, role conflict, gender roles, sex;